

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԼԵՈՆ ՓԳ ՔԸԱՆՆԱՆՈՐԿԵՏԻՆ ՆՈՐ ԾՐՋՈՒ
ԲԻՐԱԿԱՆԸ

Ընթաց 20-ին Լեւոն Փ. Բրաբան Գա-
հանայապետը ի օժտութեամբ շրջաբերական մը
հանեց, որով արեւելեան եկեղեցիները միա-
թեան կը հրաւիրէ ամէն գօտարութիւններն
հարթելով: Իմաստուն ծերունի հօտապետին
բաղձանաց իւր իւր կատարում կը մարդկեք ի
բարգաւաճութիւն քրիստոնէութեան եւ յօգուտ
ժամանակիս ընկերութեան, որ անկրօնական եւ
անիշխանական յովանութներով կը տառապի:

ՇԱՐԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՍՏԱՌԱՐԻՆ

Վիեննա, 30 Յուլիս, 1894:

Ամուսնայ սկիզբն հասարակութեան
մտադրութիւնը գրաւած էր եւրոպայի
գանազան տէրութեանց դարձիմներուն
իրար յաջորդող տազնապը: Գաղղիա նոր
կազմած էր իւր դարձիմը Տիւփիսի նա-
խագարութեամբն, որ Մայիսի 31ին խոր-
շողանդցին ներկայացաւ: Պուլկարիոյ
մէջ Կրէթով չկարենալով դարձիմ մը կազ-
մել Իշխանն այս գործը Մթոյիլովի յան-
ձնեց, որն որ յաջորդութեամբ գլուխհանեց
եւ Մայ. 31ին նոր դարձիմը ներկայա-
ցուց իշխանին: Մթամպուլովին հրաժար-
ման օրէն Սոֆիա յուզման մէջ էր:
Մթամպուլովին կողմակիցներն քազմու-
թեամբ իշխանին պալատը զայցին՝ ի
նպաստ հրաժարեալ պաշտօնէին ցոյց
ընելու համար: Հակառակորդներն այս
տեսնելով իրենք ալ հոն վազեցին եւ
երկու կողմակցութիւնները կռուի բռ-
նուեցան. զօրաց միջամտութիւնը միայն
զանոնք ըստնեց եւ ցրուեց. քայց փողոց-
ներն ի կողմս եւ հակառակ ցոյցերու տե-
սարան եղած էին: Ոստիկանութիւնը
Մթամպուլովին կողմակցութեանն ըլլա-
լով հակառակորդներէն, զխաւորաբար
ուսանողներէն քանի մը իրագի բանտար-
կեց. հակառակորդներն ոստիկանութեան
վրայ յարձակեցան եւ արհիւնահնդութեան

առջեւն առնելու համար զօրքը միջամուխ
եղաւ, քանտարիկալներն արծակեց եւ
ոստիկանութիւնն անգործ ըրաւ: Նաեւ
Պուլկարիոյ քանի մ'ուրիշ քաղաքներու
մէջ ալ այս երկու կողմակցութիւնները
իրարու հետ զարնուեցան. քայց նոր կա-
ռավարութիւնը կազմուելուն պէս խոռ-
վութիւնները դադրեցան: Մթամպուլովին
հրաժարման պատճառն ան էր, որ անոր
հակառակ կուսակցութիւնքն երեւելապէս
զօրացած ըլլալով Մթամպուլով կ'ուզէր
զանոնք մեծազոյն խստութեամբ զսպել:
Իշխանն ուրիշ կարծիք ունէր, անեի մեղմ
կառավարութիւն մը կ'ուզէր զամենքը
զոհացնելու համար, եւ ասկէց ծագեցաւ
տազնապը: Իշխանն իսկոյն կալանաւո-
րեալ Կոլմէ Մետրապոլիտն ու քանի
մ'ուրիշ քանտարիկներն արձակեց եւ
առաջին անգամ ըլլալով պուլկարական
սինդոն ունկնդրութեան ընդունեցաւ
որով կողերն ալ իրեն վատորկեցաւ: Այս
իւր վեհանձնական գործքին համար
իշխանն Պուլկարիոյ ամէն քաղաքներէն
շնորհաւորութիւն ու շնորհակալութիւն
ընդունեցաւ: Բայց իշխանն Մթամպու-
լովին արդիւնքը չմոռցաւ. ինքնագիր
թղթով զանի հաւատարիմ՝ քարեկամ՝ եւ
հօր քաղաքագէտ անուանեց եւ ապա-
հովցուց թէ իւր բարձր բարեացակամու-
թեան, երախտագիտութեան եւ քարե-
կամական յարման զգածմունքը միշտ
պիտի պահէ:

Ծանուցած էինք անցած ամսոյն
քաղաքական տեսութեան մէջ թէ Հուն-
գարիոյ աւազանույ ժողովքը կառավա-
րութեան առաջարկած քաղաքական
ամուլմութեան օրէնքը մերժած ըլլալով
դարձիմը որոշած էր որ նոյն ժողովքին
մէջ իւր կողմը մեծամասնութիւն մը ստա-
նալու համար զարէն խնդրէ քանի մը
նոր անդամներ նոյն ժողովքին մէջ մու-
ծանելու: Իրօք Վէլքերլէ պաշտանկից
զարեկցն ամսոյս 1ին քանի մը պաշտօ-
նակիցներու հետ Վիեննա եկաւ եւ թա-
գաւոր-կայսեր առջեւ դրաւ, որ նախ
աւազանույ ժողովքին դատարկ մնացած
երեք աթոռներուն համար իրեն կողմա-
կից անդամներ անուանէ եւ երկրորդ
եթէ աւազանույ ժողովքը երկրորդ ան-
գամ՝ նոյն խնդրական օրէնքը մերժէ՝ ինք.

Թագաւոր - կայսրն երաշխաւորութիւն տայ, որ այնչափ ուրիշ անդամ պիտի մուծանէ այն ժողովքին մէջ միշտեւ կառավարութիւնը մեծամասնութիւնն ստանայ եւ օրէնքն անցնի: Կայսրն երկրորդ առաջարկութիւնը չընդունեցաւ, որուն վրայ Վէքերլէ ամբողջ դաշինքին հրաժարումն յայտնեց քերանացի եւ Փէշլը դառնալէն ետեւ գրով ալ տուաւ: Թագաւոր-կայսրն Խորաթաստանի կուսակալին յանձնեց որ նոր դաշինք մը կազմէ, բայց ասի յաջողութիւն չգտաւ: Ան ատեն կայսրն Փէշլը գնաց եւ 10 օր ազատական կուսակցութեան պարագլուխներուն հետ քանակցելէն ետեւ՝ դարձեալ Վէքերլէին յանձնեց դաշինք կազմելու գործը՝ երկրորդ պահանջումը միայն մէկդի ձգելով: Վէքերլէ յանձն առաւ եւ առաջին դաշինքը նորէն հաստատուեցաւ ի քաց առեալ երեք պաշտօնեաներն, որոնք հրաժարած էին: Անգանայ ժողովքին երեք նոր անդամներն անուանուելէն ետեւ՝ միւսնութեան օրէնքն երկրորդ անգամ առջեւը դրուեցաւ: Այս անգամ օրինաց հակառակորդներէն քանի մը հոգի պակսելով՝ կառավարութիւնն երեք նոր անդամներուն քուէն ունենալով եւ քանի մը հոգի ալ համարելով թէ կայսրն այն օրէնքին հաւան է՝ իրենց քուէն կողմն անոր տալով՝ կառավարութիւնը չորս քուէի առանձնութիւն ունեցաւ եւ օրէնքն ընդունեցաւ ամսոյս 21ին:

Իտալիա ալ ունեցաւ դաշինքի տալանալը: Բրիսսիի դաշինքին զանքէն իր պաշտօնակիցներուն հետ տարածախմբութիւն ունենալով՝ ամսոյս 5ին ամբողջ դաշինքին հրաժարումն յայտնեց Թագաւորին: Թագաւորն Իտալիոյ գլխաւոր քաղաքագէտներուն եւ կուսակցութեանց պարագլուխներուն հետ տեսակցելէն ետեւ Բրիսսիին յայտնեց թէ հրաժարումը չ'ընդունիր, այլ իրեն իշխանութիւն կու տայ դաշինքին մէջ պատշաճ դատած փոփոխութիւնն ընելու: Ուստի ամսոյս 14ին տալանալը վերջացաւ եւ Բրիսսիի առաջին դաշինքը փոքր փոփոխութեամբ խորհրդանոցին նորէն ներկայացուց: Նոր Բրիսսիի ամսոյս 16ին կառուով խորհրդանոցը կ'երթար՝ անիշ-

խանակւնաց աղանդէն 25 ամեայ երիտասարդ՝ մը փինթրո լէկա անունով անոր վրայ աւորմանակ մը պարպեց: Բրիսսիի անխառն մնալով՝ իսկոյն չարագործը ըռնեց եւ ոստիկանութեան յանձնելով՝ հանդարտութեամբ խորհրդանոցը գնաց:

Եւրոպայի բաւական իրադանցում պատճառեց Մարոքքոյի Միլլէյ Հասան Սուլթանին ամսոյս 7ին հանդիպած յանկարծական մահը, որովհետեւ յաջորդութեան մասնաւոր օրէնք մը չըլլալով այն երկրին մէջ եւ Սուլթանն իրեն յաջորդն անուանելու ժամանակ չունենալով ներքին քաղաքական պատեւրազմ՝ մը կը վախցուէր, որուն պիտի ստիպուէին Եւրոպայի տէրութիւնը ալ միջամտիլ ըլլալ: Զօրքն անմիջապէս Միլլէյին Ապտէ Ազիզ սիւրական որդին Սուլթան անուանեց, թէպէտ եւ երիցագոյնը չէր. սակայն երիցագոյն եղբայրներն ալ զանի ճանչցան, նոյնպէս բոլոր ժողովուրդն եւ այսպէս Եւրոպայի վախը փարատեցաւ:

Ափրիկէի պատճառաւ ուրիշ խնդիր մը յուզուեցաւ Եւրոպական տէրութեանց մէջ: Անգղիա Բոնկոյի տէրութենէն որուն Թագաւորը Բեղգիայի Թագաւորն է, 25 քիլոմետր երկայնածեւ երկիր մը վարձու առաւ, որ իւր հարաւային երկիրը՝ Նեղոսի ակունքներու հետ կը միացընէ. դիտաւորութիւն ունէր Բափ երկիրը երկաթուղիով եւ ջրանցներով Միջերկրական ծովու հետ կապելու: Սակայն Գաղղիա, Գերմանիա եւ Նաւե Բարձրագոյն Դուռն ասոր դէմ՝ բողբքեցին, երկու առաջինները՝ որովհետեւ դաշնադրութիւն կար Բոնկոյի երկրի վրայ ամենեւին փոփոխութիւն մը ընելու առանց նոյն դաշնադրութեան ստորագրողներուն հաւանութեան, իսկ Բարձրագոյն Դուռն որովհետեւ այն վարձուած երկրին վրայ իրաւունք ունէր: Անգղիա խաղաղութեան սիրոյն համար վարձած 25 քիլոմետր երկրէն հրաժարեցաւ:

Այսպէս խաղաղական հոգի մը կը շնչէր բոլոր Եւրոպայի վրայ՝ Սերբիայի Անքեսանդր Թագաւորը Կ. Պոլիս գնաց վեհափառ Սուլթանին այցելութիւնն ընելու, Նգիպտոսի փոխարքան Եւրոպա ուղևորութիւնն ընելու եւալ, երբ յանկարծ

անիշխանականաց սոսկալի ոճիւ մը քոյր աշխարհքը սարսափեցուց Եւ ընդհանուր զայրոյթը գրգռեց: Լիոն քաղաքն արուեստասնդէս մը բացուած ըլլալով Գառնոյ Դաղդիայի հասարակապետութեան զահերեցն ամուսյ 23ին հոն գնաց զայն աշքէ անցընելու: Հոն միծ ցնծութեամբ ընդունուեցաւ եւ 24 ին իրիկունը քաղքին կողմանէ իրեն տրուած փառաւոր ծաշէն ետքը կտաքը մտաւ թէատրոն երթալու համար, ուր իր պատուոյն համար հանդիսական ներկայացում՝ պիտ'որ ըլլար: Դեռ պալատին առջեւն եղած ատեն՝ 22 տարւան երիտասարդ մը ձեռքն աղեքսագիր մը կռաքին մտեցաւ, վրան ելաւ եւ զահերեցուն փորը դաշոյն մը խոթեց: Ամիջապէս զանի քաղաքապետին տունը տարին, քոյրը երեւելի բժիշկները վազեցին եւ կարելի դարմաններն բրին, սակայն երեքուկէս ժամէ ետքն կէս գիշերը երեք քառորդ անցած հոգին աւանդեց: Բոլոր Գաղղիա եւ մանաւանդ Լիոն այս տխուր լուրին վրայ խորին սգոյ մէջ ընկնուեցաւ: Հարագործը՝ Հազգերիս Ճովաննի Սանթո անունով Իտալացի մը, իսկոյն ձեռքակալուեցաւ եւ ժողովուրդը զանի պատառ պատառ պիտ'որ ընէր եթէ ոստիկանութիւնը վրան չհասնէր եւ ձիաւոր պահանորդաց օգնութեամբը կատարած ժողովրդեան մէջէն մեծ դժուարութեամբ բանտ չտանէր: Սատի Գառնոյ 1837ին Օգոստ. 11ին ծնած Մեծ յեղափոխութեան յաղթութիւնները ծրագրող եւ կարագործը Գառնոյին թողն էր: Իւր անխնշ գործունէութեամբն, հանձարովն եւ ուղղամտութեամբն հասարակապետութեան մտադրութիւնն իրեն գրաւեց, զանազան պաշտօններէն անցնելէն ետեւ Կրէվիին զահերեցութեան ատեն ելեւմտից պաշտօնեայ եղած էր, եւ երբ Կրէվի ինկաւ՝ 1887ին Դեկտ. 3ին 616 քուէով (833 քուէներու մէջէն) անոր յաջորդ ընտրուեցաւ եւ եօթը տարի անստգիւտ կառավարութիւն մը վարեց: Առաջիկայ Դեկտեմբերին իւր իշխանութեան ժամանակը լրանար պիտի եւ խօսք կար նորէն ընտրուելու, սակայն ինք ծանուցած կ'ըլլայ, ոմանց թէ այս երկրորդ ընտրութիւնն յանձն պիտի չառնուի:

Ամուսյ 27ին կէսօրէն ետքը՝ ծերակուտի եւ խորհրդանոցի անդամները վերստայ ժողովեցան Հասարակապետութեան նոր գծերիցու ընտրութիւնը կատարելու համար: Առաջին քուէարկութեան մէջ Հազգիմիր Փէրիէ 845 քուէի մէջէն 451, քուէ ընդունեցաւ եւ ժողովականներէն ու հանդիսատեսներէն ցնծալից ծափահարութեամբ Գաղղիական Հասարակապետութեան Գահերեց ողջունեցաւ, միայն ընկերավարական յեղափոխականները գոհ չեղան: Ժամ Փօլ Հազգիմիր Փէրիէ Լուի Փիլիպին համբաւաւոր պաշտօնէն թողը՝ 1847ին Նոյ. 8ին ծնած է, եւ 20 տարիէ վեր խորհրդանոցի անդամ էր: 1890ին խորհրդանոցին երկրորդ զահերեցն եղաւ, անցած տարի Փրլէին առաջին զահերեցուն անկմանէն ետքն ինքն անոր տեղն անցաւ: Նոյն տարին Նոյեմբերին մէջ ակամայ պաշտօնէից զահերեցութիւնն ընդունեցաւ, որմէ անցած ամիս հրաժարեցաւ: Գաղղիայի այժմեան ամենամեծ քաղաքաւէտն է չափաւորական հասարակապետականներէն, լի մտնութեամբ եւ գօրաւոր կամքով, որով կը յուսացուի, թէ անիշխանականներն իրենց չափու մէջ պիտի կարենայ բռնել: Կ'ըսուի թէ Պիւրուոյի պիտի յանձնուի որ նոր դաշինք մը կազմէ:

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՄԱՆԳՆԵՐ

ՄԱՏՆԵԱՐԱՄԱՆ — Փեթթէր եւ հին Հայոց ազգայն երգերը. 197: — Զենոք Գալակ նոր օրինակ մը. 200: — Սեկունդու իմաստասէր. 203: ԼԵՋԻՒՄԱՆԵՄԱՆ — Հայկական յարուկ անուանք. 208

ՊԱՏԱՐԱՄԱՆ — Գալակաի կաթողիկէայ Հայերը. 211: — Հուսագրայոց մայրաքաղաքն (Եգրա հայաքաղաքն) ի գիր եւ ի պատկերս. 216: ԿՆՍԱՄԱՐԱՄԱՆ — Անդրէաս բժիշկ Փոփովիւ. 218:

ՍԵԼԵԽՍԵԼ

Աշխարհիս կործանումը. 225: ԿՐՕՆԱՄԱՆ — Լեոն ԺԳ քահանայապետին նոր շրջաբերականը. 226:

ՔԱՂԱՔՈՒՄԱՆ ՏԵՍԻՍԻԿԱՆԻՆ. 226:

ՀՐԱՍԱՆԱԿԻՉ ԵՒ ՊԱՏԱՄԱՆԱՏՈՒ ԽՐԱՄԱԿՈՐ

Վ. ԲԵՓԱՅԵԼ Վ. ՊԱՐՈՆՅ

ՎԻՆԵՆԱ. ՄԻԻԲԵՐԵՆԱՆ 894ԵՐԱՆ